

AZ IPARI ÉS KERESKEDELMI ÉLET ANEKDOTÁIBÓL

Bár Zenta kezdetől fogva mezőgazdasági jellegű helység volt, azért az idők folyamán szépen kivirágzott itt a kisipar és a kereskedelem is. Az első iparoscéhek még a múlt század húszas éveiben nyerték el szabadságlevelüket, s később, ahogyan fejlődött, alakult a város, úgy tartott lépést ezzel a fejlődéssel mind az ipar, mind a kereskedelem. Katona Pál levéltári kutatásai szerint a két háború között több mint 700 iparosmestert és számos kereskedőt tartottak nyilván az illetékes szervek városunkban.

A különböző virágzó iparágak nemcsak pusztá megélhetést biztosítottak, hanem jómódot, tekintélyt is adtak hordozóiknak, és a gazdatársadalom mellett az iparos és kereskedő réteg is mindenkor igen jelentős társadalmi szerepet töltött be a város életében.

LELEMÉNYES INASOK

A régi kisiparosoknál az a szokás járta, hogy az inasok ott kosztoltak a mesternél, még olyankor is, ha helybéliek voltak. Haza csak hét végén mehettek, fehérműt („tisztát”) váltani.

Az egyik jónevű és módosabb zentai papucsosmesternek két inasa is volt, akiket a túlságosan beosztó majsztranné kosztolt – igencsak szűkösen mérve ki a nekik járó fejadagot. Éhesek is voltak szegények, hogy tán még a patkószeget is megették volna, de jobbadán csak kásán meg tarhonyán tengődtek.

Nyáridőben tarhó vagy túró, tejföl járta vacsorára – no, persze, csak a majsztraméknak; az inasoknak más, vékonyabb kosztot adott a mester felesége. Hiába folyt a nyáluk, ácsingóztak a tarhó meg a friss hagyma után, a mesterpalánták ilyen finomságokat csak akkor láttak, amikor ezeket a gazdasszony maga hordta, vitte le-föl (hűtőszekrény híján) a pincébe.

Éhes hasnak nincsen lelkiismerete – az inasok is elhatározták: törik vagy szakad, de részesülnek ők is a jóból. Fogtak a műhelyben a bőrök között egy kapitális egeret, megnyúvasztották, s az egyikük leosont a döglött egérrel a pincébe. Belemártotta a tarhóba, s aztán körülhuzgálva az ibrik körül, otthagya a bögre mellett.

Estefelé, vacsoratájt majsztranné lement a pincébe, de jött is föl hamarosan ecetsavanyú képpel. Úgy látszik, föl kavarta a gyomrát a gusztustalan látvány, de hogy a tarhó mégse vesszen kárba, nyájaskodva megérdeklődte a legénykéktől:

– Ugye, gyerekek, a mester úr beteg lett, nincsen étvágya. Megennétek-e a tarhót vacsorára?

Megették, miért ne ették volna, hiszen – ezt is akarták.

Az egyik zentai fiatal iparosnál az a szokás járta, hogy ebéd után a mester úr a feleségével együtt elvonult a tisztaszobába, a két inas pedig elmosogatott, törölgetett, kisúrolta, majd helyre rakta az edényeket, kiszidolozta a mozsarat, fölmosta a konyhát, szóval akadt mindig valami tennivalójuk.

Rettent fúrta a gyerekek oldalát, hogy ugyan mit művelhet ebéidő után minden áldott nap odabent a mester meg a felesége, s addig-addig kíváncsiskodtak, míg egy nap ki nem lesték őket. A nagyobbik inas a kulcslyukhoz lopakodva bekukucskált a szobába, s aztán vigyorgó képpel odaintette fiatalabb társát. Az is leskelődött volna, toporgott a kulcslyuk előtt, amíg a másik el nem rántotta onnan, így taszigálták, lökdösték egymást, hogy minél többet láthassanak a panorámából.

No, igaz, sokat ugyan – a régi kivitelű faragott tornyos ágyvég miatt – nemigen láthattak, meg aztán mafla legénykéek is voltak még, ezért inkább csak sejtették, mintsem látták, hogy a mester úr odabent a házastársi kötelességét teljesíti éppen. A kisebbik inas, akire a legtöbb dolog hárult a háznál, meg is kérdezte rangidős társát:

– Te, Jóska, mit gondolsz, rossz lehet az, amit most a mester úr odabent csinál?

Mire a nagyobbik:

– Nem hiszem, komám, mer' ha a' vóna, akkó' alighanem azt is velünk végeztetné...

TARTOZÁS

R. Gy., a század elején élő csizmakészítő mester közkedvelt iparosember volt, akit alacsony termete miatt csak Kisgyurkának hívtak, s ezen a néven idézgetik még ma is azok, akik olykor-olykor visszarévednek reája. Nem volt éppen rabiátus természetű ember, de galamblelkűnek sem lehetett mondani. A hozzá szegődött inasgyerekekkel sűrűn-sűrűn eljáratta a kutyakopogóst, ha azok az utcán nem köszöntek az ismerősöknek, vagy ha a műhelyben nem úgy viselkedtek, mint ahogyan azt az akkori regula megkövetelte.

Egy alkalommal R.-né asszony igen hígra sikerült kásalevest tálalt ebédre az inasoknak, amit a nagyobbik tanoncgyerek imigyen kommentált kanalazás közben:

– No, komám – mondta a kisebbik inasnak –, ettől se fogunk okádni!
(Értsd: jóllakni.)

Több sem kellett az öreg mesternek:

– Még válogatsz is, ördög b'on a gyetrádiba, te kákabélú! Tán mannáť adjak? – méltatlankodott, s azzal fölkapva egy keze ügyébe eső kaptafát, a legénykéhez vágta.

Az inas azonban, ismerve gazdája hirtelenkezűségét, ugrott már az első mozdulatra, s így a nehéz kaptafa nem őt, hanem a konyhába lépő majsztramnét találta telibe.

– A szeme istenit ke'nek! Az inására haragszik, oszt mégis engem trefel e'! Nem tud jobban vigyázni?! – háborgott az asszony.

Úgy látszik, Gyurka bácsinak a feleséggel szemben is lehettek némi-nemű tartozásai, mert csak legyintett egyet:

– Ott is jó helyen van a'!

MEGNYUGTATTA...

A negyvenes évek végén tizenhat szakemberrel órás- és ékszerész-műhely nyílt meg Zentán. Ebben a jó hírű ipari vállalatban – a szolgáztatás mellett – a szakmai utánpótlás gondjaival is lelkiismeretesen törődtek a mesterek.

Történt, hogy ékszerészinak jelentkezett a derék növésű, szálas B. Kárcsi is.

Ahogy ott a műhely előterében a felvételtől beszélgetett a főnökkel, ez utóbbit szakmai konzultációra beszólították a spanyolfal mögött foglalatokodó mesterek. A legényke egyedül maradt az üzletrészben.

Nyílt az ajtó, és egy öreg magyar terítőbe takart, régimódi körtés faliorával állított be, amit nagy szeretettel és gonddal tett a székre, miközben paraszti bőbeszédűséggel adta elő az órával kapcsolatos panaszait. Úgy látszik, szakmabélinek nézhette a jól megtermett inasreménységet, mert végül is e szavakkal nyújtotta át neki a kibugyolált, beteg szerkenyűt:

– Nagyon vigyázzon rá, kérem, mert tudja, ez ám még sose vót mester kezében!

– Nyugodjon meg, tatám, most sincs! – találta föl magát Kárcsi gye-
rek, miközben gyengéden a pultra helyezte a kiszolgált faliorát.

HOVÁ TEGYÉK A HARANGOZÓT?

A fölszabادلás után, 1945-ben a Tisza mentén is újra kezdődött a szakszervezeti élet, s maga a mozgalom is új tartalmat kapott. Ténykedése abban merült ki, hogy egyrészt politikai öntudatra nevelje a tagságot, másrészt pedig, hogy enyhítse a nehéz közellátási gondokat: fát, szenet, krumplit, gyümölcsöt, UNRRA csomagot, textilneműt és miégymást juttasson olcsóbb áron a tagság részére.

Főleg ezek az utóbbi előnyök készítették a kanizsai község öreg harangozóját arra, hogy ő is belépjen a szakszervezetbe.

Jelentkezett hát, hogy szeretne beiratkozni.

– Maga? – képe dt el a tanácselnök. – Egyházi alkalmazott létére?

– Hát osztán? Attul én még tagja lehetek a szakszervezetnek! Vagy nem?

– Igaz, lehetni lehet, .. – adta be a derekát az elnök.

A bökkenő csak az volt, hogy melyik csoport tagjai közé jegyezzék a harangozót, mivel a községben is szakmák szerint osztották be a szakszervezeti dolgozókat: külön a szabókat, a cipészeket, asztalosokat, mechanikusokat, fodrászokat...

Annak idején zenész szakszervezeti csoport is alakult a helybéli népes zenész kolónia tagjaiból, ide rakta hát be tagnak a szakszervezeti elnök az öreg harangozót.

Már aznap este ünneplő ábrázattal és ruhában jelent meg az öreg a szakcsoport gyűlésén.

– Hát keedet mi szél hozta ide? – tudakolták tőle kedélyesen a hangászok.

– Szakszervezeti tag lettem én is. Az elnök elvtárs ide küldött – húzta ki magát nem kis önérettel az öreg.

No, ki is tört a méltatlankodás! Ők, akikben olyan magasan ágaskodott a szakmai gőg, hogy még a pengetős hangszerek művelőit se igen állhatták maguk között, most kénytelenek legyenek megtérni egy harangozót?!

Nosza, másnap már ment is a küldöttség a szakszervezeti otthonba, hogy tiltakozzon a szakcsoport megszűfólása ellen: harangozót a zenészek közé?... Ki látott ilyet?!

Az elnököt azonban nem tudták levenni lábról.

– Nem értem, miért háborogtok annyira. Ugyan hová küldhettem volna máshova, nem mondanátok? Ő is ugyanolyan dolgozó, mint ti vagytok – győzőgette a küldöttség tagjait.

- Dolgozó, dolgozó... De nem zenész!
- Dehogynem! Ti a vonót forgatjátok, ő meg a harangkötelet huzigálja.
- No lássa, elnök elvtárs! Há' mér nem tette akkor a kötelesek közé?

AHOGY NÉZZÜK

Még valamikor a század elején, a kisipari foglalkozás virágkorában élt az Alvégben M. I. tekintélyes csizmadiamester.

A műhely mellett földet is tartott, ennek okáért a nála alkalmazásban levő három inasgyereket nem csupán a csizmakészítés szakmai rejtelmibe, hanem a földművelés és az állattenyésztés különféle tennivalóiba is igyekezett derekasan beavatni.

Egy május végi hajnalon, alig fújta el a bakter a két órát, máris költögette az inasait.

– Menjetek, cselédeim, kapáljátok körül azt a kis kukoricát, amit a tavaszon elültettünk! Egyeljetek is közben! De ne kapával ám! Kézszel huzogáljátok ki a gyengébb száalakat, úgy, szépen csavarva, hogy a melléte levőt föl ne szakítsátok! – adta nekik a tanácsot, és bocsátotta el őket egy tarisznya élelemmel még jóval napfölkelte előtt.

Mit tehettek, leballagtak az álmos legénykéek a Mákosba, de a harmatos kukoricában csak nehezen haladt a munka. A kigazosodott, tarackos föld néhol be sem vette a kapát, s későbbben meg ahogy hágott föl a nap, a kapanyél is mind jobban égette az inasok tenyerét. Hiába szusszantgattak minden sor után, délfelé már nagyon ki voltak állva szegények. Kezdetben még le-lehajoltak kiszedni a dudvát a kukorica tövéből, de később már csak odavágtak a kapával, ebéd után meg nem annyira vágták, inkább betemették a gazt, vagy ahogyan régen mondták: zöldre húzták a feketét.

Délután M. mester letette a dikicset, s lelépve a pángliról (alacsony, léccel szegélyezett hosszúkás munkaasztal) kiballagott ő is a kukorica-földre, ellenőrizni a „napszamosait”.

Hát abban, amit ott kint látott, nemigen tellett gyönyörűsége. Az inasai ekkor már – kapálás helyett – csak vakarták a földet, s várták a naplementét, hogy hazamehessenek.

– Azt a magasságos... Hát így tették ti rendbe a kukoricát?! Milyen munka ez?! – háborgott a mester. – Ezt nevezitek ti kapálásnak? Lesül a bőr a képemről a többi gazda előtt, ha meglátják ezt a csúfságot, amit itt műveltetek! – s bozsékoltt, ahogy a két szájszögletén kifért.

Az egyik inas, aki jó ütőtávolságon kívül támasztotta a kapanyelet, hogy csillapítsa M. uram haragját, odaszólt neki:

– Ugyan, mester úr, hát mit kíván három gyerektől?

– Elhallgass az anyád ideodáját, mert kitaposom a beled! – fenekeedett a mester, s fölkapva a lapos tarisznyát, így folytatta: – De ami ebben volt, azt ugye, nem felejtettétek el megzabálni az utolsó morzsáig, ördög bújjon a gyetrátokba bele! ...

Megint jött a kádencia a kisinás oldaláról:

– Három ember sokat megeszik ám, mester úr!

HAZAVITTE...

A húszas évek elején Binenfeld Manó hajdani úriszabó műhelye ott volt a mai katolikus parókia épületében. Itt inaskodott az azóta már megboldogult Kopasz Péter is, akit kenyéradó gazdája (a műhelymunka mellett) egyéb házi tennivalók elvégzésére is sűrűn-sűrűn befogott.

Egyszer sábesz előtt Manó úr kiment az inasával a piacra, megalkudott egy nagy kövér libára a kofával, s aztán ráparancsolt a gyerekre:

– No, ezt a libát most hazaviszed, utána pedig sietsz vissza a műhelybe, mert vár a munka!

Szóra hajló volt Péter gyerek, s ahogy a mestere parancsolta, hóna alá fogva a dögnehéz libát, beállított szépen haza, az édesanyjához, aki ott lakott lent a rét alján.

– Hát te, fiam? – fogadta a szülője.

– Ihun e! Hoztam egy libát.

– Hun vetted, cselédem?

– Küdte a mester.

– Tartsa isten a szokását! – hálálkodott Kopaszné, s máris szaladt a nagykésért...

Délelőtt folyamán Binenfeldné asszonyság is benézett a műhelybe, s már az ajtóból rátámadt az urára:

– Hol a liba? – kérdezte pulykavörös képpel.

– Hazaküldtem még reggel az inással.

– Hazaaa? Nem is volt ott, meg nem is hozott semmit! – méltatlankodott a mesterné.

– Péter! – ordította be a gyereket a mester. – Hol a liba?

– Elvittem haza.

– Hova haza?

– Hát... édesanyámnak. A mester úr mondta, hogy haza vigyem – bizonygatta Péter nagy ártatlankodva.

Több se kellett Manó úrnak. Megrakta kegyetlenül a gyereket, leverte rajta alaposan a kárba vesztett libamáj árát, de libát többet nem vitetett vele.

ELŐRELÁTÓ MESTER

A két háború között egy lábbelikészítő mester vályogot vett az Aljon lakó egyik vályogvetőnél.

Hogy olcsón ússza meg a szállítást, a mester nem fuvarossal, hanem az inasával hordatta haza a vályogtéglát egy kétkerekű targoncán.

Húzta nagy nekiveselkedéssel a legényke a zsidó temető alatt a kézikocsit, görnyedt belé a háta, lihegve cipekedett, de nem boldogult a partnak fölfelé.

Meglátta a gyerek küszködését egy jólelkű tóparti atyafi, és segített neki tolni addig, amíg föl nem értek az emelkedőre. Ott aztán nagy lihegve megkérdezte a gyereket:

– A fene a mesteredet! Hát mér' nem mondtad neki, hogy ne bízson rád ilyen munkát, amibe még egy felnőtt teherhordó is beleizzadna! – törölgette a homlokát.

– Mondtam én – pihegett a kisinas –, mert ez már a második fordulóm, de hiába...

– Szóltál neki, hogy nem bírod itt fölhúzni a kiskocsit? – szuszogott a tóparti magyar.

– Igen – intett a gyerek a fejével.

– S mit szólt?

– Hát azt mondta, hogy oda se neki, biztosan ráakadok majd valamilyen bolondra, aki úgyis segíteni fog nekem...

A KISINAS MEG A CIPÓKRÉM

Az ötvenes évek elején az egyik zentai lakatosműhelyben – főnökük parancsára – szappanos vizet készítettek elő az öreginasok a munkadarabok lekenéséhez. Vízmelegítés közben ott lábatlankodott körülöttük az

alig pár napos kisinas, aki nem tudva, hogy mi célt szolgál a szappanos lé, megkérdezte tőlük, hogy az mire való.

Mivel akkorjában a boltokban hiánycikk volt a cipőkrém, a gyerek kérdésére ezt válaszolták az ugratásra mindig kész inastársak:

– Ez, kiskomám, boks lesz, cipőviksz! – s elmagyarázták neki, hogy amikor forr a víz, akkor belekeverik a fekete venyigét, s ha kihűl, utána dobozokba öntik, és jó pénzért árusítják majd...

Egyben megkérték, hogy maradjon a tűznél, és jelentse, ha bugyborékol a víz...

Szaladt is néhány perc múlva a gyerek jelenteni, hogy: – Rotyog már!!

– No, akkor lódulj gyorsan, és kérd el a venyigét az Elemér bácsitól! – s küldték tovább a naiv inaspalántát az öreg, mindig morózus műhelyfőnökhöz.

– Elemér bácsi! Elemér bácsi! – lihegett a gyerek. – Adja ide gyorsan a venyigét, mert forr a víz!

Az öreg ránézett szemüvege fölött az előtte toporgó gyerekre.

– A ...micsodát adjam oda?

– A venyigét! A feketét! – toporgott a kisinas.

Elemér bácsinak, szegénynek, kevés érzéke volt már a humorhoz, s mivel azt hitte, hogy még ez a pállott szájú béka is csak őt akarja heccölni, egy kiadós pofonnal küldte útjára a gyereket.

Jött vissza szomorúan a kisinas (aki még nem tudta, hogy az effajta „küldetés” is hozzátartozik az inasiskolához), és sírva tapogatta a füle tövét.

– No, mi van, kiskomám? Hoztad? – kérdezték röhögve a társai.

– Hoztam az anyátok..., az öreg a képepre ragasztotta a venyigéteket.

KIVETTE BELŐLE

Dankó Józsefhez, a múlt század végén varrogató zentai fehértímárhoz (aki nemcsak varrta, hanem meg is munkálta a bőrt) beállított egyszer egy zsíros, de rettenet garasoskodó természetű tanyai parasztgazda. Előző nap birkát vágott, s behozta a mesterhez az állat bőrét kikészítés végett. A tímár 52 krajcárt kért a munkáért, de az ember addig-addig agyvégyezett, kérlelte, hogy engedjen az árából, amíg le nem alkudta 50 krajcárra. Úgy jó hét múlva, amikor eljött a szép, bodor szőrű irháért, a gazda megint alkudozni kezdett:

– Mondja csak, mester úr, kigyün ebből a bőrből két sipkára való?

– Ki. Annyi kijön – hagyta rá a tímár.

Nem mondhatni, hogy sok bizodalma lett volna a tanyai magyarnak a tisztas ipar képviselője iránt, mert nyomban arra gondolt, hogy ez biztos meg akarja rövidíteni őt, ezért hát megkérdezte tőle:

– Futná tán ebből még három is?!

A tamáskodó fejcsóválásra még rögtön hozzátette:

– De tán, hallja, négyet is kiad ez a bőr, akkora.

Tempós, csendes beszédű ember volt a tímár. Unta már a cigánykodást, ezért hát nem is válaszolt, ráhagyta a gazdára. Az meg félreértve a mester hallgatását, még egyet rálicitált:

– No, ha kivesz ebből öt sipkára valót, akkor itthagynom.

– Hagyja – tett pontot az alkudozás végére a mester.

A következő hetipiaci napon nagy hanggal köszönt be a műhelybe a gazda.

– No, mester úr, kíszek-e a sipkák?

– Tessék – mutatott a csendes szavú tímár a műhelydeszkán sorakozó öt darab öklömnyi sapkácskára.

– Ezek?! – képedt el a mezei magyar. – De hát nem ilyenben egyeztünk meg!

– Dehogynem! Azt mondta, hogy vegyek ki a birka bőréből öt sapkára valót. Én oszt’ – lássa – kivettem.

Ő NE TUDNA...

Régebben, még az iparosszakma virágjában a felszabaduló mesterlegény csak akkor kaphatott működési engedélyt, ha maga készítette mintadarabbal igazolta, hogy járatos a szakmában. De még a legénnyé avatás után sem dolgozhatott önállóan, hanem mestertől mesterig kellett vándorolnia több éven át, hogy minél több szakmai fogást sajátítson el.

Egyszer egy ilyen Tisza menti vándorlegényt állított meg az országúton a szegedi csendőrrjárőr. Köztudott, hogy ezeknek a hajdani rossz emlékű hatósági kezegeknek – bár maguk is népi származékok voltak – vérében volt a hatalmaskodás, pökhendi hetvenkedés, az egyszerű emberek lenézése, megfélemlítése.

A csendőrok megállították a legényt, és az igazolványát kérték.

Az átnyújtotta nekik a munkakönyvét.

Nézi a kakastollas, nézi, lapozza a könyvecskét, a legény pedig szerényen figyelmezteti:

– Őrmester úr, alázatosan jelentem, megfordítva áll a könyv a kezében.

Mire az őrmester a kakastollasokra jellemző buta góggal önérzetesen válaszolt:

– Kuss! Ne pofázzon! Jegyezze meg, hogy egy magyar királyi csendőr akkor is tud olvasni, ha fordítva áll a könyv előtte!

A GÉPÉSZMESTER FÖLVILÁGOSÍT

Nemcsak a fiatalok, ma már a középkorúak sem igen tudják, hogy a századforduló előtt, amíg cséplőgép nem volt, jószággal nyomtattak, és úgy csépeltek ki a szemet a kalászból.

A szérún – így nevezték a nyomtatás helyét – kör alakú „ágyást” készített a gazda, és a leterített, többször megforgatott gabona kalászából lovakkal vagy ökrökkel (szegény ember lóval meg kocsival) tapostatta ki a búzát. Körülményes és nagyon hosszadalmas munka volt ez, olykor december derekáiig is elhúzódott.

De a századvég tájékán Zentára is megérkezett az első „tüzes gép”.

Nem magánjáró volt, hanem ökrökkel húzatta ki a szérúre Boros Péter, az első cséplőgép-tulajdonos. Mesélik, hogy még a vontató ökrök is áhítattal cammogtak a nehéz szerelvényvel, s utánuk meg mellettük rengeteg bámesz gyerek és felnőtt kísérte a nagy látványosságot. Odakint a szérún az ökröket kifogták, a gépet „balanszba”, azaz egyensúlyba hozták, hozzáállítva a dobót is előírás szerint. Ezután minden munkás elfoglalta a helyét, ki a cséplő mellett, ki a dob tetején meg az elevátornál – s indult a masina. Szájtátva bámulta az egybegyűlt sereg apraja-nagyja.

Ott tibláboltak a nyomás szélén a város öregjei is, mindahányan. Aki csak nem nyomta az ágya szalmáját, vagyis ha nem volt fekvőbeteg, az mind eljött, és gyanakvó szemmel leste, ugyan mikor fog bedögleni ez az ördögmotolla. De nem döglött be. Szépen, egyenletesen bűgött, a lendkerék forgott, az adogatók hányták a kévét az etetőnek, az meg eresztette bele a dobba, alul pedig csurgott, folyt a zsákokba az istenáldotta búza, amelyért azelőtt még karácsony tájékán is nyomtatni kellett.

Az öregek várták, csak lesték, mikor durranik már, mikor következik be a baj, amit a lelkük mélyén kicsit óhajtottak is. Vének voltak, ösztönösen idegenkedtek minden olyan újítástól, ami az ő régi, megszokott világuk végét jelentette...

A gép azonban dohogott rendületlenül tovább, s a degeszre telt gabonászsákok egyre-másra szaporodtak a mázsa körül. Egyszer aztán az egyik fogahullott, rezgő fejú úkapa elveszítve a türelmét, suhintott botjával, és ezt mondta:

– Eh, nem istentül való e'!

– Hát nem! – hagyták rá a többiek, és hazaballagtak.

A fiatalabbak már akkor is józanabbul, tárgyilagosabb szemmel mérték fel a helyzetet.

– A fene a németjit! Hogy mit ki nem ád az esze kereke?!

*

Az egyik érdeklődő öreg gazda, a nagy termetű T. M., akinek a csűrében addig csak nyomtattak meg cséphadaróval csépeltek a részesek, nem elégedett meg csupán a látvánnyal. Tudni szerette volna a tüzes géppel való cséplés előnyeit is. Odafontoskodott hát a gépéhez, és munka közben zaklatni kezdte kérdéseivel a gépézmestert: – Hány mázsát ereszt le a gép egy nap alatt? Mennyi ebből a géprész? Mit kapnak a munkások? Meddig tart a gépi cséplés? Lehet-e cséplőni esőben is?...

A gépész, aki folyton a gép bűgását figyelte, és akinek ügyelnie kellett a kazánra is, mert akkor még szalmával fűtöttek, csak ímmel-ámmal felelgetett a molesztáló tudakolozásokra. Mikor aztán az öreg kirukkolt a sok magyarázatot igénylő kérdéssel:

– Oszt, mongya má', gépész úr, mi hajti ezt a masinát? – Boros Péter fölmutatott a kazán tetejére, és csak ennyit mondott:

– Az a két rézgömb ott a gőzös fölött.

– No, a'se hiszem – méltatlankodott az öreg –, hogy ezt a böhöm nagy gépet két olyan kis golóbis hajtsa.

Ekkor már Boros mester is elveszítette türelmét, és rákérdezett az öreg T. M.-re:

– Hát magát, M. bátyám, tán nem az a két golóbis hajtotta a lányok után, amikor fiatal volt? No, lássa!

DISZNOVÁGÁS A PAPUCSOSÉKNÁL

Még a nagy háború előtt disznóvágás volt az egyik jeles papucsosmesternél a régi Árkos utcában (ma Petar Gorčić utca). Persze nem hentest hívtak, hanem – mint akkor szokás volt – rokonok, iparoscimborák társultak össze, három-négy férfi és ugyanannyi asszony.

Mivel a böllér is értette a dolgát, no meg a háziak is jól előkészítették minden kelléket, belevalót, a rizskásától, són, édes és erős paprikán, borson és köménymagon át a fokhagymáig, ment szépen minden, mint a karikacsapás. A bontás után az asszonyok a konyhában szorgoskodtak, eresztették a belet, főzték a kását, abálták a húst, beljebb meg az emberek dolgoztak: lehúsozták a csontokat, készítették elő a kolbászkeveréket. Miután a böllér megadta az ízét, megkóstoltatták a háziasszonnyal is, hogy elég sós-e, kell-e bele bors vagy paprika, s mikor az ráadta az ament, hozzáfogtak a töltéshez.

Ahogy lenni szokott, a sok bába között elvész a gyerek – hát itt is ez történt. Mert amikor a mester az utolsó szál kolbászt is kerekbe kadarintva fölfohászokodott: – No, hála légyen... – csak úgy maradt, fölakadt tekintettel, mintha megkövült volna.

– Mi baj, hé? – kérdezték a többiek.

– Odanézetek! – intett föl sápadtra válva az öreg a banyakemence vállán fehéredő kupac felé.

– Hű, azt az ide-odáját! A fokhajma... Az meg nem kimaradt a töltelékből! – hüledeztek a társak.

– Most mit csináljunk? – sopánkodott a gazda.

– Semmit! – találta föl magát legelőbb a böllér. – Senkinek egy szót se! Te meg fogd a hagymát a kötény alá, eredj ki vele a kertbe, és ülted el, hátha még hasznát vehetitek. (Erzsébet-napkor volt a disznóölés, amikor még nem állt be úgy az idő, nem volt fagyos a föld.)

Úgy is történt. Mester uram marokba fogva a fokhagymát, kiosont a konyhán keresztül (ahol a nagy gőzben egymást is alig látták a hurkával foglalatoskodó asszonyok), s odakint a kertben egyenként a földbe dugdosta a megtisztított gerezdeket. Ahogy ott dugványozott, odament hozzá az egyik vendég kisgyerek, aki még kint lábatlankodott a pörkölőhelyen.

– Mit csinál, sógor bácsi?

– Imádkozok, kis cselédem, csak haladj odébb, ne háborgass az áhítatban! – hessegette el magától a gyereket.

Elmúlt a disznótor minden baj nélkül, ízlett a hurka meg a kolbász is, és sem akkor, sem később senki se vette észre, vagy észlelte volna, hogy valami íz is hiányzott a töltelékből.

Csak tavaszkor képedt el Viktor néni, amikor a kertben nőni kezdtek a vetemények.

– Nem értem... Hunnan az isten csudájából van annyi fokhagyma, amikor én egyet se ültettem!

KI MIT FOGHAT?

Az első világháború után, az első telepes rádiók elterjedésének idején, kiültek vasárnap délután a bandázgató alvégiek boldogult Szarka kovács háza elé, és agyvégyeztek, társalogtak. Az egyik mesterember eldicsekedett az új, kétlámpásos rádiójával, amelyen „csak egyet köll tekerni, oszt máris hallgatja Budapestet, Belgrádot, de még Bécs is bejön, ha az időjárás kedvező”.

– Az semmi – legyintett egy másik iparos. – Az enyém háromlámpásos, és pláne este, amikor jobb a vétel, addig csavargatom, hogy foghatom Prágát, Berlint meg Párizst, de még Londont is néha!

A többi között ott támasztotta a falat egy fiatalabb parasztember is, aki látta, hogy ez az egymás túllícitálása csak afféle hencség, rongyrázás. Kőpött egyet, s aztán jó hangosan ennyit mondott:

– Hallják, nekem ugyan csak egy lámpásom van, de ha azt este e'csavarom, utána azt fogok, amit én akarok.

LUKÁCS BÁCSI HAZAÉRKEZIK

Híres és közkedvelt iparosmester volt valamikor Zentán T. Lukács, aki jól menő géplakatos műhelyt vezetett, nyáron pedig mint cséplőgép-tulajdonos a környező tanyák és gazdaságok szérűit járta a bandájával. Nem vetette meg sem a bort, sem a jó társaságot, s – felesége legnagyobb bánatára – bizony meg-megesett vele, hogy egy-egy jóízű kvaterkázásból csak valamikor hajnaltájban vetődött haza.

Egyszer is, egy ilyen kiadós mulatozás után hazabaktatva, a hajnali derengésben megtámaszkodott a kapujukban, és elnehezült mozdulatokkal kotonászni kezdett a kapukulcs után. Egyik zsebében sem tudta kitapogatni. Állt, álldogált egy darabig, aztán az ablakhoz botorkált, és keményen bezörgetett.

– Anyjuk, add ki a kapukulcsot!

Kicsapódott hamarosan az ablak, és a feleség indulatos szóáradat közben – Vén korhely! Mikor tanulja már meg, hogy mennyi az elég?! Meddig köll még nekem hajnalig strázsálnom? Hogy az a... – adta ki a kulcsot.

T. bácsi csak legyintett az ismerős lamentációra, s visszabotorkált a bejárathoz. Ott sokáig nyomogatta, babrálta a zárat, de sehogyan sem

tudott belétreferelni. Tétován imbolygott egy darabig a kapu előtt, aztán visszatapogatva az ablakhoz, és most már csendesebbre fogva, újra bekopogtatott.

– Mit akar már megint?! – kaffant rá az asszony.

– Add ki a lukat is, hékám!

*

Ha be is csípett olykor-olykor, sosem volt izgága, kötekedő, mint a legtöbb részeg. Inkább évődött, pajzánkodott az emberekkel, kikbe hazafelé bandukolva belébotlott.

Történt, hogy másodszor is megnősült az egyik előzvegült vasúti bakter ismerőse, aki korban magához illő – ötvenes korú – feleséget vett magának.

Esküvő után néhány napra az új pár éppen kint ült az utcai kispadon, amikor estefelé lévén, T. bátyánk pityókosan baktatott hazafelé. Odaköszönt a „fiataloknak”:

– Adjon isten! No oszt mikor lesz a körösztlő?

– Bolond ke'e? Miféle körösztlő? Ugyan...

– Hát nem meghittál komának? Azzal dicsekedtél, hogy már a haja is látszik...

PARANCS

Az első világháború után történt. Elromlott a csókai uradalom nagy szivattyúja, amely a Tiszából emelte át a virágmag-telep öntözéséhez szükséges vízmennyiséget.

Kezdő ember volt a gépész, nehezen tudott boldogulni a gépi erővel hajtott, nagyméretű szivattyúval. Bizony-bizony kezdetben többet állt a masina, mint dolgozott. Ezt a tétlenkedést már az öreg Léderer, a birtok tulajdonosa is megsokallta, s amikor egy ízben ismét huzamosabb üzembizavarra volt kilátás, nagy dohogva kikocsizott a szivattyútelephez.

– Miért nem működik a pumpa? – kérdezte dühösen az elébe siető ispántól.

– Bedöglött a motor, tekintetes úr! – világosította föl az uradalmi intéző.

– És mikor lesz újra üzemképes?

– Talán már holnapra sikerül megjavítani a gépésznek – magyarázta az intéző.

– No, csak azért mondom – folytatta az öregúr a maga akszamétos, vontatott hangján –, mert jegyezze meg intéző úr: holnap vagy a szivattyúnak, vagy a gépésznek, de valamelyiknek mennie kell!

ARRA NEM ALKALMAS A TISZA VIZE...

Kanizsa község egyik jeles kocsmárosához vert a hír, hogy kimérés előtt nem átallja kissé megkeresztelni a Krisztus-vérét. Két törzsvendége: egy suszter meg egy kéményseprő – kiknek mindig ugratáson járt az esze – elhatározta, hogy megtréfálja az öreg fogadóst.

Június eleje volt éppen, a kora nyári zöldár ideje. A Tisza bent járt a kertek alatt, s a sekély kiöntésekben nyüzsgött a rengeteg halivadék. A két pajkos már előzőleg kifogott belőlük egynéhányat, butykosba tette, és úgy telepedett be a kocsmába poharazni.

Bort rendeltek – tisztán! –, s alighogy a kocsmáros elfordult, máris belelöttyentették az ikrából alig kikelt apró halakat egyikük poharába.

– Mózsi bácsi, gyűjjön má’, a teremtésit! Hát maga Tisza-vizet önt a borba? – kérdezték „megátalkodva”.

– Ugyan már, hogy tenném? – motyogta az öreg, de aztán látva a borban vergődő néhány apró corpus delictit, hümmögve vitte vissza a poharakat. Még a söntés mögül is hallatszott a hangja, ahogy haragosan vont a felelősségre menyét-e, lányát-e:

– Te, Száli, a fene belétek, hát nem mondtam, hogy ne tisztai, hanem artézi vizet öntsetek a borhoz!

KÖSZÖNTŐ BESZÉD

A Tisza-parti egészségház épületét régebben Amerikának tisztelték az idősebb zentaiak. Igen nevezetes kávéház volt az a két világháború között.

Építésekor az ott dolgozó malterhordó lányok egyike munka közben szerelemgyereket hozott a világra. Érezve, hogy elérkezett az ideje, a leányanya valami ürüggyel félrevonult, s hogy rejtse szegyenét, a kis világrajötttet eldugta az épület egyik félreeső zugában, ahol – azt hitte – nem fog ráakadni senki sem. A vadvirág azonban mindig szívósabb fajta,

mint a dédelgetett szobanövény, a kis poronty is „létregyütt”, azaz magához tért, és – fiú lévén – igen erőteljes hangon követelte „a ruhát, a kovát, a pipát”, azaz ordított teli tüdővel.

Ráakadtak.

Baj nem lett a dologból, a megtévedt anya is – bánva tettét – csak vállalta a kisdedet. A munkások még ünnepséget is csaptak hirtelenében az esemény örömére, s ezen Szegő bácsi, a világot járt pallér mondta az ünnepi beszédet. Köszöntőjét evvel a hatásos csattanóval zárta:

– Isten éltesse sokáig azon szüzeket, akik leányfővel végzik asszonyi kötelességüket!

ÓVATOSSÁG

E. S. bácsi, a vándorköszörűs tragacsra szerelt és lábbal hajtott köszörűjével kereste meg a mindennapi kenyérét. De nem csupán kenyérből, hanem szeszből is elfogyasztotta a maga szokásos fejadagját, s bizony, sokszor megesett, hogy a kézi szerszámot a Zsíros Franci-féle kocsmá előtt felejtve, gyalog és fölöttébb rozsmaringos állapotban bukdácsolt kifelé, mert ott lakott a vasúton túlhan.

Egy ízben is, alaposan beszélzelve, még az irányt sem tudta tartani, s valahogy kikötött az alsóvárosi parókia előtt. Ott szorongatta a gömbakácot, s annak rimánkodott:

– Engedj el, testvér, mert haza köll mennem! – dadogta nehezen forgó nyelvvel, de nem szabadulhatott, mert valamelyik jóakarója dévaj-ságból E. bácsi hosszú és bő szabású lódenkabátját a gazdájával együtt odagombolta a fához.

Szorult helyzetéből Dúlósi tisztelendő úr szabadította ki, aki – bár nagy megértést tanúsított a borbarátok iránt – papi kötelességtől vezéreltetve, azért csak megfedte a mestert:

– Ejnye, ejnye, tatám, tán az ördög szállta meg, hogy ilyen sokat talált inni?

– Többet nem iszok, tisztelendő úr, többet nem... – dadogta az öreg köszörűs.

– Hát ennél többet ne is igyon, mert ha megteszi, biztosan elviszi az ördög! – s azzal megmutatva az öregnek az irányt a vasút felé, útnak eresztette.

Kiérve a sínekhez, a vasúti átjáró előtt kissé imbolyogva megállt az öreg, és silabizálni kezdte az intó feliratot:

PAZI NA VOZ!

Ekkor előbb óvatosan négykézlábra ereszkedett, s tempósan keresztmászva a síneken, föltápázkodott, majd visszanezve nagy komolyan megjegyezte:

– Biztos, ami biztos! – s aztán továbbimbolygott.

MIÉRT TÖKÉLETLEN A VILÁG?

Nevezetes ember volt valamikor Pecellón Varga János csizmadiamester. Mindig remekbe szabott munka került ki a keze alól, olyan, „hogy csak úgy hermonikált a csizma, amikor gazdája végiggrasszált benne a pecellói nagyutcán”. Nem is igen élhetett meg más mester az öreg közelében, mert a becsei meg a szenttamási földekről, de még a moholi völgyből is megkeresték új csizma irányába a legények.

Egy b̄aja volt csupán. Abból a felfogásból kiindulva, hogy „jó munkához idő kell”, rettent tempósan, mondhatni: komótosan dolgozott. Kínkeserves volt kivárni a munkát a kezéből, hanem mikor készen állt a csizma, száz vásáron sem lelhatték mását.

Egy ízben a helybeli kántornak készített mérték után lábbelit, de szokásához híven, hetekig kotlott rajta. Tízszer is elüzent már a kántor a csizmáért, de mindig azzal jött vissza a harangozó, hogy még készül. Végére már, türelmét vesztve, maga a megrendelő állított be Varga uram csirizszagú műhelyébe, ahol is – bibliás ember lévén – imígyen adta föl a szót:

– Hogy lehet az, János bátyám, hogy maga hat hétig nem képes megcsinálni egy pár csizmát, az Úristen meg hat nap alatt létrehozta ezt az egész világot?

– Olyan is az! – köpött ki pipája mellől flegmán az öreg csizmadia.

MÓZER MESTER MEG A MÁKOS TÉSZTA

Mózer Jóska bacsit sokan ismerték a két világháború között, hiszen nem mindennapi foglalkozásnak volt a mestere: kútásó volt, mégpedig a javából.

Egyszer, amikor a Tóth tanyán ásta a kutat a bandájával, úgy estefelé

vitték ki őket meg a kútásó- szerszámokat a tanyára, hogy másnap jó korán hozzáfoghassanak a munkához. Hajnali két órakor már szólíttatta is a gazda a cselédeket az istállóban, ahova Jóska bácsiékat is bekvártélyozták. A mesterek persze tudták, hogy a költögetés nekik is szól, de csak azért se éreztek föl a nagyhangú ébresztésre. Hogyisne! A kútásó nem cseléd, se nem béres, hanem mesterember, neki dukál tovább aludni, meg aztán tudják ők, mikor kell felkelni.

Reggel négykor azért hozzáfogtak ők is. Keményen dolgoztak, s délre nemcsak kifáradtak, hanem alaposan meg is éheztek. Alig várták az ebédet, ugyanis kosztkvártéllyal volt az egyezés.

A Tóth tanyán nem sok gondot jelentett a koszt-kvártély, mert hiszen állandóan dolgozott 50–60 részes munkás, aki ott evett mindig a laci-konyha előtt a földre terített gabonászsákokon.

Aznap éppen – szerda lévén – bablevest meg mákos tésztát tálaltak a részeseknek. Mózer bácsi mind a kettőt igen-igen szerette, és mihelyt túl volt a két tányér levesen, jól megtetejezte a tányérját mákos tésztával.

Látta, hogy minden tál mákos tészta mellett ott állt egy púpozott tányér porcukor – ő legalábbis annak vélte.

– No, máma aztán jó napom van! – mosolygott a bajusz alatt, s jól meghintette a tésztaadagját.

A zsákok végénél ott ült a gazda is a karosszékében, és szokása szerint onnan nézte, hogyan esznek a munkásai. Nem kerülte ki figyelmét Jóska bácsi mohósága, s meg nem állhatta, hogy oda ne szóljon:

– Nem lesz a' sok, hé?!

– Mán én ezt így szoktam otthun is! – szólta vissza Mózer mester, s látva, hogy figyelik, még egyszer jól beledöfte kanalát a cukorba – hadd sajnálja a gazda! –, s aztán nagy élvezettel kezdte kavargatni az előtte tornyosuló mákos tésztát.

Hanem mikor az első falatot bevette... fordult egyet vele a világ. Akkor jött rá, hogy porcukornak nézte a fehér tengeri sót, s azzal szórta meg a tésztát. Legszívesebben azon minutában kelt volna fel a zsákról, de látva a gazda kaján ábrázatát, elhatározta: csak azért se!

– A zanyád... Ha belegebedek, akkor is megeszem! – győzködött magával, és – ha fogcsikorgatva is – elfogyasztotta mind az utolsó szálíg. Sőt... amikor azt kérdezték tőle:

– Jóska bácsi, nem rossz, hogy olyan sós? – emelt hangon válaszolta:

– Én így szeretem.

Másnap kegyetlen megbetegedett, és napokig rokkantja lett ennek az esztelen virtusnak, de – mint később mesélte – nem bánta meg.

– De bolond voltál, te Jóska! – korholta utólag a felesége. – Ugyan mért nem hagytad ott azt a sós ebédet?

– Nem én! Rajtam aztán ne mulasson senki! Se ne csináljonak rúlam szólásmondást, hogy: „Megjárta, mint Mózer Jóska a mákos tésztával.”

ANNYI AZÉRT CSAK KÖLLENE...

Inasnak adott az apja egy busa fejű bánáti parasztgyereket az egyik zentai asztalosmesterhez, mert mint mondotta: „Mindig nagyobb a mesterember böcsülete, mint a fődtúró szegény paraszté!”

Rá is állt a gyerek könnyen, tanulta volna „böcsülettel” a szakmát, csak hát a keze... no, meg a feje is elég nehéz volt a tisztos iparághoz. Szerencséjére a munkaadót sem lehetett éppen az asztalosipar szakavatott mesterének titulálni (amolyan vásárra dolgozó, festett bútorokat készítő olcsó iparos volt), így aztán megtalálta a folt a zsákját, kiegészítették egymást.

Egyszer valami dolga akadt a mesternek a városban, és hogy a gyerek ne üljön tétlenül a műhelyben, előbb megmutatta neki, hogyan kell a gipsszel bánni, s aztán megbízta: amíg ő odajár, addig az inas gipszelje be a csomókat, nagyobb repedéseket meg a szögfejeket a festés alá kerülő szekrényen.

Nagy buzgalommal fogott a gyerek az új munkához, s előbb csak a nagyobb csomókat, repedéseket fődte le gipsszel, de mivel a mester elmaradt kissé, addig-addig vizslatott a befödni való hiányosságok után, hogy végül is begipszelte az egész alkalmatosságot: az aljától a tetejéig. Olyan szépen fehérlett a szekrény a gipsztől, mint hófehér menyasszonyi bútor-darab a tiszta leányszobában.

Hazajön a mester, nézi, nézi a gyerkőc művedelmét, s aztán nagy komolyan megkérdezte a legénykét:

– Ugye, Lali fiam, mit gondolsz, lehetne-e gipszből szekrényt csinálni?

Gondolkodik a gyerek, töri az eszét, s kiadós töprengés után ezt mondja fontoskodva:

– Hát... nem tudom, mester úr, de úgy gondolom, hogy egy kevés fa azért tán csak köllene hozzá!

SORSTÁRSÁK

Az egyik alvégi borbélymester műhelyében surbankó inasgyerek nyúzza a vendéget: borotválni tanul. A székbén egy öreg kukucskai feszeng, néma megadással túri a bizonytalan kezű legényke buzgólkodását. Csak olyankor szisszen egyet-egyet, amikor elevent ér a borotva. Szólni azért akkor sem szól, hiszen fizetés nélkül borotválják, hát túrni illik.

Csend van, csak a borotva akadozó sercegését hallani. Egyszer csak odakintről éktelen kutyavonítás hangzik fel, amelynek sehogy sem akar vége szakadni. Még a mester is fölfigyel az újságból a nagy veszikölésre. Kinéz, de mivel nem lát az utcán semmit, inkább csak úgy magának teszi fel a kérdést:

- Nem tudom, mi baja lehet, hogy ilyen keservesen vonyíkol szegíny?
- Biztosan azt is ingyér’ borotválják! – jegyzi meg csendes együttérzéssel a székből a kukucskai magyar.

ÜZENETVÁLTÁS

Elvált a feleségétől egy jól kereső Tisza menti iparosmester. Mesélték, hogy kezdetben, amíg tartott a szerelem, példás egyetértésben éltek, de később, miután megszületett a gyerek, többet veszekedtek, mint szerették egymást. Hol a férj kontyolta meg az asszonyt, hol meg a feleség gyomlálta ki a férje üstökét, így aztán széjjelmentek, még mielőtt azt a bizonyos hét zsák kósót közösen elfogyasztották volna. Egyházilag nem válhattak el, de a törvény előtt fölbontották a házasságot azzal, hogy a férjnek havonként tekintélyes összeget kellett fizetnie gyermek-tartás címén.

Az apa, ha nehéz szívvel is, de minden hónap elején rendszeresen küldte a pénzt valamelyik inásával az apósa házához, ahová az asszony a válás után újra visszaköltözött.

Így tartott ez évekig, amíg a gyerek föl nem cseperedett, és maga is szakmát tanulva, nagykorúvá nem lett.

Megszűnt tehát a fizetési kötelezettség.

Az utolsó részlet küldésekor a mester a következőket mondta az inasának:

– Laci fiam, elviszed ezt a pénzt a „nagyságádnak”, és megmondod neki, hogy azt üzenem: ez az utolsó részlet. Osztán nyisd ki jól a szemed, hogy erre a hírre ugyan milyen pofát fog vágni! Megértetted? No, szedd a lábod!

Ahogy meghagyták neki, a kisinas a borítékkal együtt az üzenetet is átadta az asszonyságnak, és aztán ott maradt állva a gangajtóban, ahova a kutyaugatásra elébe jött a feleség.

– Akarsz még valamit? – fordult vissza befelé mentében az asszony.

– Nem akarok.

– Hát akkor... miért állsz itt?

– Csak... A mester úr aszonta, hogy lessem meg, milyen pofát vág a hírre az asszonyság.

– Azt mondta az a cégéres kurafi? – lépett vissza nem kevés indulattal a hangjában a volt feleség. Megátalkodott egy pillanatra, aztán keserű daccal a következőket szölte: – Hát akkor majd én is üzenek neki valamit. Mondd meg a gazdádnak, hogy a Józsikám nem is tüle való, és aztán lesd meg, hogy erre a hírre ő milyen pofát fog vágni!

MI A SZOKÁS?

Petkovics György zentai kéményseprőmester egyszer kint söprött a famulusával Keviben. Akkorjában még nem motorizálták a kéményseprőipart, gyalog jártak az alkalmazottak, ezért hát – ameddig a söprés tartott – kint is háltak egy-két hétig a tanyavilágban. Szívesen látott vendégek voltak, beszállásolásukat mindenkor megtisztelésnek vették a kinti földművesek.

Egyszer télvíz idején, befejezve a söprést, Petkovics úr és segédje hazatértek a szálláshelyükre, ahol is Kalmár néni, a nyájas szavú házi-asszony szíves szóval megérdeklődte tőlük:

– Lelkem, mester uram, a rumos teát hogyan parancsolják? Mer' ám, tudja, van aki citrommal, van meg aki a nélkül szereti jobban...

Mire a mester:

– Köszönjük a figyelmességét, nénémasszony, de ha már választani lehet, akkor én a rumos teát – tea nélkül kérem.

*

Máskor meg jóféle kisüstivel kínálta meg valamelyik tanyasi gazda:

– Parancsol egy pálinkát, mester úr?

– Nem parancsolok, de ha a bot vége meg a pohár között lehet váltogatni, akkor mégis inkább ezt a másodikat...

Szokása volt, hogy a poharat fölhajtva, megrázta egyik lábát. Ilyenkor rendszerint megkérdezte a kínálója:

- Mi az, mester, miért rázza meg úgy a lábát?
- Hát... mert csak abba ment.
- Adhatok a másikba is?
- Gyühet!

Azóta tudják Keviben, mi a szokás olyankor, ha kéményseprőt kell megkínálni.

TANÁCS

A régi Rónai-féle rőföskereskedés a két háború között ott sorjázott a többi üzlethelyiséggel az egykori plébánia épületében.

Ide nyitott be a húszas évek végén egy idősebb tóparti kisgazdáné. Öreges bőbeszédűséggel adta elé, hogy nagykendőt nem akar magára teríteni, az ünnepelő posztó felöltőjét meg „a nap már zódre fakította, így osztán hát jó lenne helette újat csinátatni. Vóna-e itten neki való anyag?”

– Nálunk ne volna! – előzékenykedett a segéd úr, s már kérés nélkül is rakta a végeket a néni elé nagy buzgalommal. – Tessék, néném-asszony, válasszon!

„Nénémasszony” sűrű fejszónváltgatás közben végigtapogatta, must-rálgatta valamennyit, s aztán fölmutatott a keze ügyébe eső méterrúddal a legfelső polc legalsó göngyölegére:

- Azt mutassa csak! A' nagyon nekem valónak láccik!

A kisasas majd sérvet nem kapott a nagy erőlködésben, mire a kívánt szövetet kiszabadította a rajta fekvő végek alól, de mikor az asszonyság elé terítette, az csak fumigálta:

- Ó, ez ilyen mákos? Én sötétebbnek láttam.

– Van itt kérem olyan is! – készségeskedett a másik segéd úr, s most már ketten forgolódtak a néni körül, keresték a szája ízét. Egyikük még az utcára is kivitte a mustrát, hogy a szüle napvilágnál győződjék meg a kelme színéről meg a minőségéről is. De az se volt jó!

Már halomban álltak a kiterített posztóvégek a pulton, ám az öregasszony csak a száját biggyesztgette. Az egyik anyagot vastagnak találta, a másikat vékonyallotta, emez hamar gyűrődött, amaz szép, de kényes színű volt, s ha mégis akadt megfelelő, annak meg az árát sokallotta.

Ekkor lépett oda Rónai úr, a főnök, aki addig a pénztár mellől figyelte kissé idegesen a háklis kuncaftot.

– Úgy, úgy, gyűjjön, bótos úr – fogadta az öregasszony –, oszt maga adjon mán tanácsot, mer' én, tudja, valami könnyűt, oszt meleget szeretnék, de olyat ám, hogy azért sok pízembe se kerüljön...

– Hát, lelkem, aki ennyi szép és jó anyag közül sem tud választani, annak már én is csak tanácsot tudok adni.

– Mondja, csak mondja, megfogadom...

– Nézze, kedves, most éppen péntek van, piaci nap. Menjen ki ide a térre, és ott valamelyik kofaasszonytól vegyen egy liter száraz babot. Főzze meg otthon, úgy, ahogyan maguk szokták: oldalassal, és egyen jó sokat belőle! Meglátja, még holnap is poszogni fog tőle, s az meleg is lesz, könnyű is, meg olcsónak is nagyon olcsó... – fejezte be Rónai úr a tanácsadást.

ÜZLETI FOGÁS

Zentán az első világháború után szinte gomba módra szaporodtak el a rőföskereskedések. Kezdetben jól is ment a soruk (a világháborús szűk esztendők nyomában nyakra-főre vásárolt a nép), de később, a 20-as évek végén föllépő általános gazdasági romlás idején – mint annyi más vállalat – a textilesek is a csőd előtt álltak. Nagy bajukban nem volt elég a gazdasági krízis, hanem – a pusztta fönmaradás érdekében – még egymással is versengeniök kellett.

Mivel a megcsappant vásárlók híján csak tengtek-lengtek (komoly vevő hétszámra sem nyitott rájuk ajtót), éppen ezért különböző fogásokkal és mesterkedésekkel akarták túlélni vagy éppenséggel víz alá nyomni egymást.

Fischer Ármin, a mai nyugdíjasotthon helyén álló egykori „Tükrös bolt” tulajdonosa például azt eszelte ki az üzleti vetélytársak elámítására, hogy becsomagoltatott két vég kanavászt meg egy göngyöleg posztót, s azt az inasgyereknek naponta végig kellett hordoznia a városban. Külön ráparancsolt a kölyökre, hogy bámészkodjon sokáig a Löwi testvérek, a Rónai meg a többi konkurrens boltjának kirakata előtt, hadd irigykedjenek amazok odabenn, hogy „lám, a Fischer cégnek még most is milyen jól megy: mindennap árut liferál valahova a tanoncuk”!

Pollák úr meg, a Posta soron levő három rőföskereskedés egyikének főnöke, hogy magához édesgesse a megfogyatkozott vásárlókat, feltűnő betűkkel kiíratta az üzlet fölé:

10% engedmény

A másik kereskedő sem szeretett volna lemaradni a nagy versengésben, s úgy akart rálicitálni a konkurrens cégre, hogy még szembetűnőbb betűkkel íratta fel:

20% engedmény

Az öreg és minden hájjal megkent Weinberger Manó, kinek rófösüzlete éppen e két rivális cég között szorongott, és aki igen szerette volna minél olcsóbban megúszni ezt az esztelen és önpusztító versengést, engedmény helyett öles betűkkel ezt pingáltatta egy nagy plakátra textilboltjának ajtaja elé:

ITT A BEJÁRAT!

KINCSÁSÁS

Derűs, humort szerető kereskedő volt Zentán boldogult Guelminó Ferenc is, akinek szatócsboltja ott állott valamikor a Hajduska kocsmájával szemben, a néhány éve lebontott Boja nevű vegyeskereskedés helyén.

Egyszer házrenoválás alkalmával valami épületrészhez ásott alapot az udvarukban két napszámossal. Ahogy ott dolgoztak az emberek, munka közben régi cserépdarab, vasfazék, miegymás fordult ki az ásójuk nyomán, és ez annyira meglódította a két szegény földtúró képzeletét, hogy – főleg az idősebbik – másról sem beszélt egész nap, csak elásott kincsről, földbe rejtett aranyakról, ásott pénzből meggazdagodott környékbeli famíliákról... Úgy látszik, még éjszaka is foglalkoztatta az öreget a kincsre bukkanás gondolata, mert másnap reggel azzal kezdte a munkát, hogy elújságolta: disznóval álmodott az éjjel, az meg a Regélő naptár álmoskönyve szerint szerencsét jelent.

– De hát... – tette hozzá szomorúan – szegínynek a szerencséje is szegíny! Ez a mi szerencsénk, látod-e, az ásó nyele! Ameddig ezt eme'ni bírjuk, addig vagyunk szerencsések, mer' van egiszsigünk. Utána... – markába köpött az öreg, s hozzáfogott társával a józan robothoz.

Alig ástak azonban egy-két ásónyomot, csak megkoccant éppen az álomlátó ásójának a hegye valamiben. Lehajolnak, körülpiszkálják, elkaparják a földet, hát uramfia! Egy mázas cserépedény lecsempült karimája került elő a földkupacból, alatta meg egy törött köcsög, színültig tele csillogó aranypénzzel.

Előbb megállt bennük az ütő, szusszanni is elfelejtettek, de akkor a fiatalabb lekapta a kalapját, földhöz vágta, és fölkiáltott:

– Isten hozzád, kis talicskám! Sose veszlek most már a kezembe többet! – s ugrált volna örömeiben, de a társa, aki úgy látszik, próbált ember lehetett kincsügyekben, lepisszentette:

– Megvesztél, bolond?! Elijeszted a szerencsénket! Csak úgy lehet a mienk a kincs, ha nem beszélünk, meg pláne, ha nem káromkodunk! Ha nem tudnád, átok van az ilyen letett aranyon! Hét klopterrel sülyed lejjebb, ha magunkra haragítjuk az őrizőjit!

– Miféle őrizőjit?

– Hát, aki istrázsálja! Van ám úgy, hogy valami állat: kutya vagy kigyó, hun meg öregember... De mondják azt is, hogy Szent György éccakáján megtisztult a kincs, fölveti a lángját. Lehetséges, hogy ez is tiszta már... – kuporodott le reménykedve az öreg, és nézte, nézte a csillogó pénzdarabokat.

– Mit gondol ke'e? Ugyan ki gyughatta ide? – térdelt mellé a fiatalabb, s most már ketten nézték sóváran a köcsög tartalmát.

– Török kincs ez! A' lehet bizonyosan! – tudálékoskodott az öreg. – Abban az időben kerülhetett ide a föld alá. Vagy török áshatta el, vagy éppen olyan valaki, aki elüle menekült.

– De most már a mienk, ugye? – sürgette a fiatalabb, s nyúlt volna a köcsög felé, de az öreg lefogta a kezét.

– Várjál! Szólni köllene a Guelnak is, az ő házánál tanátuk...

– Már mért szónánk neki! Mink ástuk ki, nem ő! Ha mink meg nem tanájjuk, tán örökre a földben maradt volna!

– Akkor is... Előbb-utóbb megtudná, osztán akkor mi maranna nekünk? Csak a nagy szégyen, hogy meglóptuk a munkaadónkat – mozdult meg a lélek az idős napszámóban.

– És ha nem osztozik? Ha az egészre ő teszi rá a kezit? – kötözködött a fiatalabb.

– Jó ember az, biztosan megosztja velünk! – győzködött az öreg.

– Hát akkor fölözzük le legalább! – kapott két marokkal a fiatalabb az aranyokért, de alighogy kézbe vette őket, nyomban különös arcot vágott: nagyon könnyűnek találta az aranypénzeket. Hamar a foga közé kapott egyet, hogy a régi kipróbált szokás szerint ráharapva győzdjön meg: nem hamis-e véletlenül.

Hát az volt – hamis, vagyis inkább: édes. Ugyanis Guelminó, aki előtte való napon kihallgatta a két munkás beszélgetését, elhatározta, hogy beugratja őket. Abban az időben – a két háború között – arany sztaniolba csomagolt tízdináros nagyságú pénzermét utánzó csokoládét lehetett kapni a boltokban. Ebből az áruból töltött meg egy köcsögre valót a tréfakedvelő kereskedő, s rakta le csaléteknek még előző este a gödör fenekére.

Guelminó ott derülte végig az egészet a góréban (amely a kiásott gödör fölött meredezett), onnan hallgatta ki két napszámosa párbeszédét. Csak akkor hervadt le képéről a mosoly, amikor amazok – kijózanodva

a boldogságból – műveltetni kezdték apjával, anyjával, leszedve munkaadójukról még a keresztvizet is, merthogy nyomban rájöttek, ki ültette fel őket.

– No, no, emberek! Nem köllene azért olyan vastagon... Hát csak tréfa volt az egész! – hőkölte őket lefelé jöttében Ferenc bácsi.

Amazok akkor vették észre, hogy a kereskedő is jelen van, és kihallgatta az átkozódásukat. Most is az öreg találta föl magát hamarabb:

– Már megbocsásson, Guelminó úr! Amit mi tanátunk, az most már a mienk, amit meg maga hallott, a meg legyen a magáé!

A TORNYOSI GAZDÁNÉ ESERNYŐJE

A húszas évek közepén egy tornyosi földműves a feleségét is behozta Zentára, hadd vásároljon ezt-azt az ünnepekre. Tudniillik karácsony előtt voltak éppen...

Az asszony – beleszabadulva a pénzbe – élt is az alkalommal, mert egyik boltból ki, a másikba be: vásárolta a gyerekeinek az ajándékot.

Harangszó előtt, mikor már éppen indulófélben voltak kifelé, ijedve vette észre a gazdáné, hogy a nagy bevásárlásban valahol elhagyta az esernyőjét. Nosza, iparkodott is vissza, hogy még zárás előtt érkezzenek.

– Mondják má', ugye, itt hagytam az előbb az esernyőmet?! – bukkott be lóhalálban az első üzletbe.

– Nem, nem láttuk, kérem! – sajnálkozott kezét széttárva a boltvezető.

A második, a harmadik, a negyedik üzletben ugyanezzel az elutasítással fizették ki. Az ötödikbe már csak a rend kedvéért nyitott be, és érdeklődött reményvesztetten az ernyő felől.

– Osztán milyen esernyőt keres maga, lelkem? – kérdezősködtek tőle.

– Tán itt van?! Ó, Istenem! Olyan nagy kék! Piros csík szaladt körül a széliben. Egy kicsit színehagyott má', de azért jó' szógált...

– Ez az? – mutatta fel a régi kampós, nagy családi esernyőt az üzletvezető.

– Persze hogy ez! – örült meg az asszony a családi ereklyének, aztán pedig méltatlankodva fordult a boltos felé:

– Lássa, kérem, milyen kukacos város ez a Zenta? Má négy helen ke-restem, oszt mindenütt letagadták!

A Tornyosi út elején (a vasúti átjárón innen) állt hajdan az „Ásós bolt”, melynek egy nagy fekete ásó volt a cégére.

A bolt tulajdonosa egy igen élelmes ortodox izraelita kiskereskedő volt, aki gombbal, pertlivel, gyufával meg élesztővel kezdte, de pár év múlva már jól menő szatócsüzletnek volt a birtokosa.

Később annyira megtollasodott, hogy a speceráj mellett italkimérést is nyitott, ahova kora hajnalban a dologba induló munkástelepiek rendre betértek egy-egy fityókára.

Mivel a kereskedő nagyon beosztó, mondhatni úgy is: fukar volt, az ivóban csak egy árva 15-ös vagy 20-as égő igyekezett áttörni a dohányfüstös levegőt, nem sok eredménnyel. A vendégek többször is javasolták az öreg Khonnak, hogy cserélje ki nagyobbra a villanykörtét, mert alig találják meg a fityókos üveg száját, de az öreg csak heherészett.

Egyszer az egyik jó humorú társuk biztatására a vasúti pályamunkások elhatározták, hogy megtréfálják az öreget. Előzőleg vettek egy nagyságra ugyanakkora, de vastagabb szálú villanyégőt, és egy töksötét téli hajnalon pityizálgatás közben az egyik csak úgy véletlenül megkérdezte:

– Mondja, Khon úr, ez a maga villanyégője mikor volt megsmirglizve?

– Mikor? Hát sose. Nem szoktuk mi azt smirglizni!

– Na, lássa, ez a baj! Azér' ég magánál ilyen lánynézően a villany, mert nem uzoválja a smirglizést. Látszik is: csupa légyaszar, a foglalatja meg rozsdás, elkoszolódott. Hozzon csak egy darab smirglipapírt a boltból, majd én tisztára dörzsölöm magának! Meglássa, olyan finyesség lesz itt mingyárt, hogy csudaság!

Hozta is Khon úr nyomban a csizsolópapirost, s a munkás, gyertyavilág mellett, kiadósan megcsutakolta az égő rézfoglalatát. Aztán, a régi villanykörte helyébe az új égőt lopva a markába, szépen visszacsavarta azt az egy szál zsinóron csüngő foglalatba. Persze, nyomban nagyobb világosság támadt, s a beavatott munkások nagy hűhóval dicsérték társuk eszmetehetségét.

Örült a boltos úr is, rögtön hívta a feleségét, hogy nézze csak, mit tett a smirgli a villanykörtének! Azon melegében el is határozták, hogy még aznap megsíkálnak minden égőt a házban.

KITŰNŐ CIKK

A hetvenes évek egyik nyarán szabadkai rokonok látogattak el Zentára az egyik népszerű kereskedőhöz. Hogy vendégeinek kedvébe járjon, a gondos házigazda egész napos kirándulásra vitte őket a Tiszára, ahol kedvükre napozhattak, pécézhettek, csónakáztak, evezgettek. A férfiak még a szabadtéri sütés-főzés tudományába is belekontárkodtak, aminek túlsó vége az lett, hogy ebédelni a Halászcárdánál kötöttek ki.

Ízlett a halászlé, szopogatták ujjukat a vendégek a kecsége- meg a harcsasült után, s nem győzték hajtogatni:

– Hiába, a tiszai hálnak csak nincsen párja!

Hogy gyönyörük teljes legyen, a figyelmes házigazda útravalóul még három adag sültet rendelt, s azt – más alkalmatosság híján – azon melegében szalvétába, azt meg a Magyar Szó Tiszavidék című mellékletébe csomagolta be nekik.

– No, szerencséd, hogy nem lát a Keresztényi. (A Tiszavidék akkori szerkesztője.) Tudom, meg volna rólad a véleménye... – szolt át a kereskedőnek a másik asztalnál kártyázó társaság egyik tagja.

– Miért?

– Hát mert ennyire „megbecsülöd” a lapját: sült halat pakolsz belé! Legyintett a kereskedő:

– A Keresztényi csak ne hőzöngjön! Amióta az újságja nyomdafestéket látott, azóta ilyen jó cikk még úgyszem volt a Tiszavidékben.